

Són competitives les exportacions espanyoles?

En l'última dècada, el sector exterior espanyol ha mostrat molt bons resultats i una destacable resiliència davant diversos esdeveniments econòmics adversos. Un compte corrent que s'ha mantingut en positiu durant 11 anys consecutius, fins i tot durant la pandèmia del coronavirus, és una mostra d'això. Tanmateix, davant el context actual, marcat per un fort repunt de la inflació i pel consegüent augment dels costos salarials, és oportú analitzar l'evolució dels indicadors de competitivitat del sector exportador espanyol.

Abans de començar, és necessari aclarir que la competitivitat és un concepte amb múltiples facetes. En aquest article, ens centrarem en l'anàlisi dels indicadors relacionats amb el grau de competitivitat en preu i en costos, pel fet que la conjuntura actual s'ha vist afectada per una crisi energètica que ha comportat un marcat augment dels costos de producció de les empreses. Així i tot, com hem apuntat més amunt, aquesta anàlisi oferirà una visió parcial del grau de competitivitat del sector exterior del nostre país, ja que, malgrat que la competitivitat en preu i/o en costos és important, hi ha altres dimensions rellevants per determinar-ne el grau. Els exemples inclouen la qualitat dels productes i dels serveis que s'exporten o el grau d'innovació que incorporen, per esmentar-ne alguns. De tota manera, sí que s'analitzarà breument l'evolució de les quotes d'exportació, que, al capdavant, són el resultat de la competitivitat global de l'economia.

Competitivitat en preu/cost

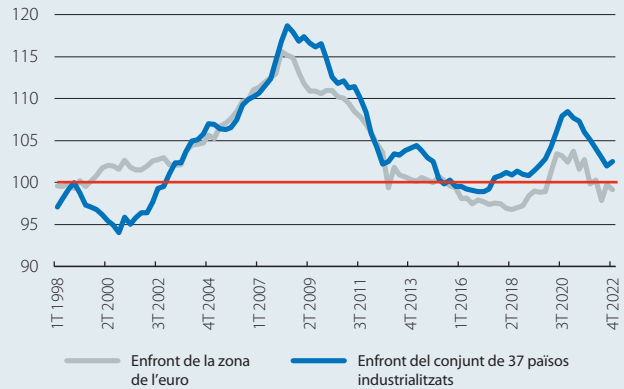
Per mesurar la competitivitat en costos, utilitzem el tipus de canvi efectiu real (TCER), que mesura el valor d'una moneda enfront d'una mitjana ponderada de diverses monedes estrangeres corregit per un índex de costos. Un augment del TCER implica que les exportacions s'encareixen i que les importacions s'abarateixen. Per tant, un augment indica una pèrdua de competitivitat comercial.

Al primer gràfic, mostrem l'evolució del tipus de canvi efectiu, deflactat amb els costos laborals unitaris (el CLU és el cost laboral per unitat de producte) d'Espanya enfront de la zona de l'euro i enfront d'un conjunt més ampli de països industrialitzats. Atès que els països de la zona de l'euro comparteixen la mateixa moneda, la mesura enfront de la zona de l'euro correspon a la ràtio dels CLU d'Espanya enfront d'una mitjana ponderada dels CLU de la zona de l'euro.

La competitivitat de l'economia espanyola mesurada segons aquest índex va patir un fort deteriorament durant els anys previs a la gran crisi financera. Aquest deteriorament es va corregir, en gran part, durant la crisi, i l'economia va aconseguir mantenir aquests guanys al llarg del període d'expansió fins just abans de la irrupció de la pandèmia el 2020. Durant la pandèmia, es va produir un marcat, tot i que temporal, deteriorament en la competitivitat, arran de la caiguda registrada en la productivitat, però

Espanya: tipus de canvi efectiu real segons el cost laboral unitari

Índex (100 = 2015)

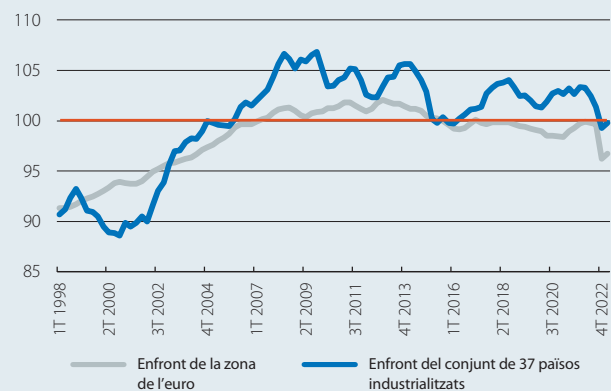

Notes: Els 37 països industrialitzats inclouen la UE-27 més Austràlia, el Canadà, els EUA, el Japó, Noruega, Nova Zelanda, Mèxic, Suïssa, el Regne Unit i Turquia. La mesura enfront de la zona de l'euro, en no haver-hi un tipus de canvi, correspon a la ràtio entre els costos laborals unitaris a Espanya enfront dels de la zona de l'euro.

Font: CaixaBank Research, a partir de dades del Banc d'Espanya i d'Eurostat.

Espanya: tipus de canvi efectiu real segons l'IPC

Índex (100 = 2015)

Notes: Els 37 països industrialitzats inclouen la UE-27 més Austràlia, el Canadà, els EUA, el Japó, Noruega, Nova Zelanda, Mèxic, Suïssa, el Regne Unit i Turquia. La mesura enfront de la zona de l'euro, en no haver-hi un tipus de canvi, correspon a la ràtio entre la inflació a Espanya enfront de la de la zona de l'euro. Les dues sèries han estat suavitzades mitjançant un ajust estacional.

Font: CaixaBank Research, a partir de dades del Banc d'Espanya i d'Eurostat.

aquest deteriorament s'ha corregit gairebé del tot al llarg del 2021 i del 2022. En conjunt, la competitivitat mesurada segons els CLU ens mostra que Espanya es troba en una situació semblant a la que va experimentar al llarg del període 2014-2019. Aquest va ser un període molt positiu per al nostre sector exportador, tal com ho mostra el fet que el pes de les exportacions de béns i de serveis sobre el PIB passés de prop del 26% el 2007 a prop del 34% en la mitjana del 2014-2019 i al 42% el 2022.

Al segon gràfic, tornem a mirar l'evolució del tipus de canvi efectiu, però aquesta vegada deflactat per l'índex de preus al consum harmonitzat (IPCH). La mesura anterior, basada en els CLU, permetia comparar els costos laborals entre paï-

sos, tenint en compte les diferències de productivitat, però obviant, entre altres coses, altres costos de producció. La mesura basada en la inflació permet comparar els nivells de preus entre països, però és un índex de preus basat en el patró de consum, de manera que el preu dels consums intermedis en els processos de producció queda exclòs del còmput. En aquest cas, el seguiment del tipus de canvi efectiu deflactat segons l'IPCH és especialment rellevant, atès el fort repunt de la inflació que s'ha produït, tant a Espanya com a la zona de l'euro, des del final del 2021.

De nou, podem veure, tant si comparem amb la zona de l'euro o amb la mostra més gran de països industrialitzats, el clar deteriorament de la competitivitat al llarg de la primera dècada del mil·lenni. No obstant això, també s'observa que, des de la gran crisi financera, aquest deteriorament s'ha anat corregint de manera gradual i que aquesta correcció no s'ha vist alterada pel repunt recent de la inflació. De fet, en l'últim període caracteritzat pel repunt inflacionista, Espanya ha guanyat una mica de competitivitat enfront del conjunt de la zona de l'euro i dels països industrialitzats.

Competitivitat i quotes d'exportació

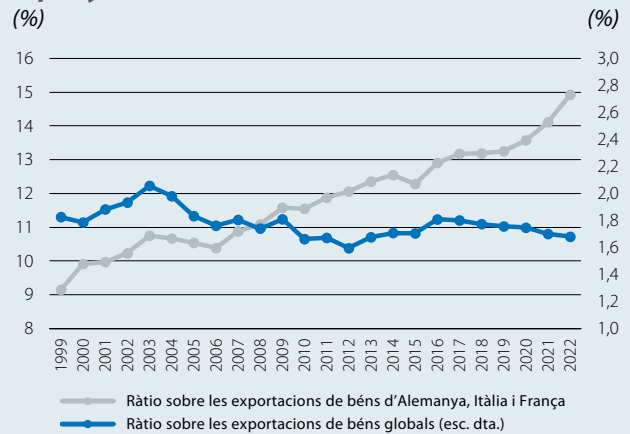
Finalment, és interessant examinar les quotes d'exportació de béns i de serveis espanyoles enfront de la resta del món, la qual cosa ens dona una idea més completa del nivell competitiu espanyol. És una mesura que no se centra en els motius pels quals podem exportar, ja sigui perquè som competitius en costos o perquè produïm productes amb un elevat component innovador, sinó que sintetitza el resultat d'aquest complex procés que és vendre a l'exterior.

Al tercer gràfic, es mostra l'evolució de les exportacions de béns espanyoles mesurades com el percentatge del total d'exportacions de béns en el món i com a percentatge de les exportacions d'Alemanya, de França i d'Itàlia.

Tal com es pot veure, quan ens centrem en l'evolució de les exportacions en comparació amb els nostres principals competidors de la zona de l'euro, s'observa un comportament molt positiu. Les exportacions espanyoles de béns han passat de representar prop del 10% de les exportacions d'Alemanya, de França i d'Itàlia en el 2000-2007 a prop del 13% en el 2014-2019, fins a assolir gairebé el 15% el 2022. Així i tot, quan ens comparem amb el conjunt del món, el comportament és molt més moderat, amb una molt lleugera caiguda de la quota d'exportació.

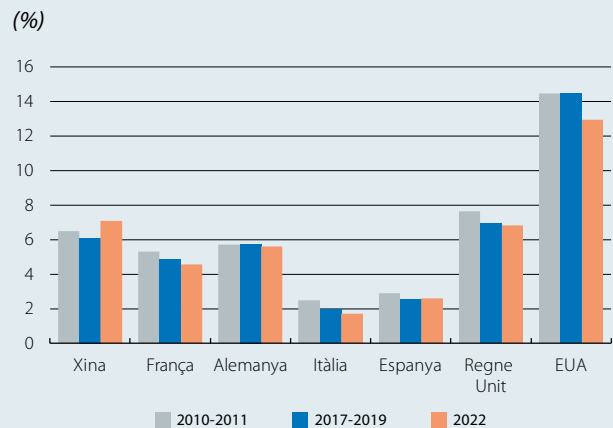
No obstant això, és important subratllar que rere aquest comportament asimètric hi ha la irrupció als mercats d'exportació de la Xina, que, des dels anys noranta, ha triplicat la seva quota d'exportació. Això ha estat a costa de la majoria de països, que han vist caigudes substancials en les seves quotes, com és el cas dels EUA (del 12% entre el 1995 i el 1999 al 8% entre el 2021 i el 2022) o de França (del 6% entre el 1995 i el 1999 a poc més del 2% entre el 2021 i el 2022). En aquest sentit, que Espanya hagi aconseguit mantenir una quota d'exportacions relativament estable,

Espanya: ràtio de les exportacions de béns espanyoles

Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'Organització Mundial del Comerç.

Quota de les exportacions de serveis sobre el total mundial

Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'Organització Mundial del Comerç.

de prop del 2%, i per damunt del seu pes sobre el PIB mundial (prop de l'1,5% en la mitjana entre el 2014 i el 2019) durant tres dècades seguides, és una demostració de resiliència.

Pel que fa a la quota d'exportació de serveis, veiem una situació similar per a Espanya, que manté la seva quota estable al voltant del 3% de les exportacions globals de serveis. La Xina augmenta molt lleugerament la seva quota i captura poc més del 7% del mercat, mentre que el Regne Unit i els EUA perden una porció elevada de les seves quotes (-1 p. p. i -2 p. p., respectivament). França i Alemanya es mantenen relativament estables. Cal destacar que, pel que fa a competidors, l'estructura del mercat global de serveis està més equilibrada que la de béns. Per exemple, mentre que, en béns, la Xina té gairebé el 18% del mercat, en relació amb el 24% combinat de França, Alemanya, Itàlia, Espanya, el Regne Unit i els EUA, en el cas dels serveis, la Xina té el 7%, en relació amb el 34% de la resta.

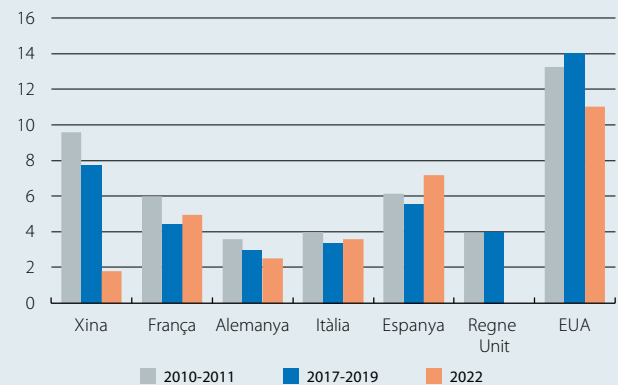
Per finalitzar, ens fixem en els serveis turístics, ja que, en aquest àmbit, Espanya juga un paper especialment impor-

tant a nivell global. Malgrat que la quota de mercat d'Espanya sempre s'ha situat molt per damunt del pes del PIB en l'economia mundial (prop del 6%, en relació amb l'1,5% aproximadament), l'any 2022, la seva quota de mercat ha pujat de manera destacable, fins a assolir el 7% del mercat global. Destaca també la forta caiguda de les exportacions de serveis de la Xina, que han passat de tenir una quota d'exportacions turístiques de prop del 8% abans de la pandèmia a només el 2% el 2022.

A tall de conclusió, en aquest article, hem repassat l'evolució d'alguns indicadors de competitivitat del sector exterior espanyol. D'acord amb els indicadors de preu/costos repassats, o amb el comportament de les quotes d'exportació dels nostres béns i serveis, veiem que el nostre sector exterior ha mostrat un comportament que subratlla la seva fortalesa malgrat els nombrosos xocs adversos dels últims anys. Esperem que el nostre sector exterior es mantingui competitiu en els propers anys, malgrat que això no significa que el creixement de les nostres exportacions no pateixi la desacceleració econòmica als països del nostre entorn a causa de l'impacte del cicle de pujades de tipus d'interès que estem veient a moltes parts del món.

Oriol Carreras i Jaume Servert

Quota de les exportacions de serveis turístics en el total mundial per països (%)

Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'Organització Mundial del Comerç.